

การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทย

หลังนวยุค*

THE APPLICATION OF THE BUDDHIST EPISTEMOLOGY OF KALAMASUTTA IN THE POSTMODERN THAI SOCIETY

พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธ์ ศรีรอด)

Phrakru Pariyatkitwithan (Paisith Srirod)

สมบุญ บุญโท

Somboon Boondo

สวัสต์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand.

E-mail: asawatt@stjohn.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการตรรกะแห่งพัฒนาการของสังคมไทยหลังนวยุค 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยหลักกาลามสูตร 3) เพื่อนำพุทธปรัชญาว่าด้วยกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของสังคมไทยหลังนวยุค 4) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยหลังนวยุค วิธีการวิจัย (Methodology) เป็นการวิจัยเอกสาร(document research) เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ผลการวิจัยพบว่า

ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษากระบวนการตรรกะแห่งพัฒนาการของสังคมไทยหลังนวยุค จากการศึกษาวิจัย พบว่า แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของสังคมไทย ยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้า ผสมผสานอยู่กับกระบวนการ

* Received 1 May 2019; Revised 17 May 2019; Accepted 17 May 2019.

ทรรศ **ประการที่สอง** วิเคราะห์ได้ว่าหลักกาลามสูตรเป็นวิธีการวางท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ชาวกาลามชนรู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้น ๆ ว่า มีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด **ประการที่สาม** พุทธปรัชญาว่าด้วยกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของสังคมไทยหลังนวยุค ชาวกาลามะต้องพร้อมที่จะรับฟังด้วยใจที่เป็นกลาง มิให้ใช้อคติในการรับฟัง และไม่ด่วนตัดสินใจเชื่อจนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้วว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ การที่มนุษย์หลงใหลในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจนตกเป็นทาสของวัตถุ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับวัตถุ หรือถือเอาการมีวัตถุหรือการครอบครองวัตถุเป็นฐานในการมีความสุข แล้วพากันปฏิเสธสิ่งอื่น ๆ เช่น ปฏิเสธศาสนา ทำให้ชีวิตขาดสมดุล ขาดความพอดี มนุษย์จึงแสวงหาแต่วัตถุมาปรนเปรอตนเอง ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมา **ประการที่สี่** องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปลได้เป็นพลัง 3 ประการ คือ พลังของความเชื่อ พลังของความรู้ และพลังของเหตุผล พลัง 3 ประการนี้นำไปสู่พลังของสังคมหลังนวยุค ช่วยให้มีมนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่พึงประสงค์อันเหมาะสมกับยุคสมัยที่รวมเอาพลังต่าง ๆ ในสังคม มาขับเคลื่อนสังคมหลังนวยุคให้แผ่กระจายออกไปทุกทิศทุกทาง เรียกเป็นโมเดลว่า BKR ที่ย่อมาจาก

B คือ Belief	}	to Power of Postmodern Society = BKRS
K คือ Knowledge		
R คือ Reason		

คำสำคัญ: พุทธญาณวิทยา, หลักกาลามสูตร, สังคมไทยหลังนวยุค

Abstract

The objectives of this thesis were: 1) to study the paradigm of development of postmodern Thai society, 2) to study the analysis of Buddhist philosophy on Kalama Sutra, 3) to bring the Buddhist philosophy of Kalama Sutra in order to solve the problems of postmodern Thai society, 4) to create a new body of knowledge and patterns for the development of the quality of life

of postmodern Thai society. Methodology is a documentary research focusing on qualitative research.

Results of the Research:

Firstly, to study the paradigm of development of postmodern Thai society. From research studies, it was found that even though the time passed for a long time, the thoughts, beliefs and behaviors of Thai society still had thoughts, beliefs and behaviors that were mixed with the paradigm. Secondly, Analyze that the Kalama Sutra is a way of placing the attitude that the Lord Buddha advised the Galama-people to use their wisdom to listen to the stories that came through and then consider the content of the story that is how much reasonable. Thirdly, the Buddhist philosophy of Kalama Sutra in order to solve the problems of postmodern Thai society. The Kalama people must be ready to listen with a neutral heart, not to use prejudice in listening and not quick to decide to believe until considering how well or bad, it is therefore decided to believe, the man's fascination with materialism or consumerism became a slave to objects. That is a problem caused by the belief that human happiness depends on the object or holding an object or possession of the object as a base for happiness and then rejecting other things, such as denying religion, causing a lack of balance in life, lack of sufficiency, humans seek only the objects to pamper themselves, do everything to get money. Fourthly, a body of new knowledge and the pattern of life quality development model summarize in 3 ways: the power of faith, the power of knowledge and the power of reason. These three powers lead to the power of postmodern society. Helping people to have a good quality of life, desirable life, which is suitable for the era that combines various powers in society to drive postmodern society to spread out in all directions, referred to as the BKR model that stands

for B is Belief, K is Knowledge and to the Power of Postmodern Society = BKRS, R is Reason.

Keywords: Buddhist epistemology, Galama Sutra, Postmodern Thai society.

บทนำ

สังคมไทยเป็นการรวมกลุ่มของคนไทยที่ตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพอยู่ในที่ต่าง ๆ มีวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อและประพฤติปฏิบัติไปตามความเชื่อนั้น ๆ จนสามารถสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาได้ สังคมไทยสมัยหลังนวยุคมีพฤติกรรมอย่างไร ก่อให้เกิดปัญหาอย่างไร มูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มาจากอะไร สังคมไทยเป็นสังคมที่มีมานาน มีความคิด ความเชื่อที่หลากหลายที่ขัดแย้งกันบ้าง สอดคล้องกันบ้าง ทั้งความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางการเมืองและการศึกษา ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับความเชื่อที่มีการสื่อสารอย่างรวดเร็วโดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นยุคของการสื่อสารที่มีผลต่ออำนาจการตัดสินใจของประชาชน การเสพข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ที่ขาดวิจารณญาณ ไม่มีเวลาพิจารณาเนื้อหาว่าจริง-เท็จเพียงใด ทำให้ประชาชนตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่ส่งผ่านสื่อออนไลน์ ก่อนการตัดสินใจของศาลสถิตยุติธรรม ปัจจุบัน ประชาชนเองแบ่งออกเป็นฝักเป็นฝ่าย เพราะความคิดความเชื่อที่ไม่ลงรอย การแบ่งพรรคแบ่งพวกบนฐานความเชื่อที่แตกต่างกัน ยังคงเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทยในวันนี้ การปล่อยให้ความเชื่อตามความคิดของกลุ่มตนดำรงอยู่เป็นเวลานาน จนเชื่อแล้วว่าความรู้สึกนึกคิดของตนเท่านั้นถูกต้อง นับว่าเป็นอันตรายมาก เพราะจะนำไปสู่การยึดติดในความคิด กลายเป็นการผูกขาดความถูกต้องอยู่ฝ่ายเดียว ไม่เปิดใจรับฟังคนอื่น เรื่องนี้กำลังเป็นปัญหาและจะเป็นปัญหาไปอีกนาน เพราะการจะสกัดออกสิ่งที่เกาะกุมติดแน่นที่ถูกปล่อยปละเลยมานานเป็นเวลานานนั้น มันกลายเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ยาก สังคมไทยกำลังติดหล่มความเชื่อทางการเมือง กำลังขัดแย้งกันอย่างมาก หาทางออกไม่ได้ แม้ว่าปัจจุบันอำนาจทางการเมืองจะไปอยู่ที่ฝ่ายทหาร แต่มิได้หมายความว่า ความคิด ความเชื่อของประชาชนจะยุติลง เป็นเพียงช่วงเวลาแห่งการเอาเถาเถ่านมาคลุมไฟมิให้ลุกโชนเท่านั้น แต่ถามว่ายังมีความร้อนระอุอยู่หรือไม่ ประเด็นนี้ต่างหากที่ยังเป็นปมปัญหาของสังคมไทย ปัจจัยสำคัญที่สร้างความแตกแยกในสังคมไทย เช่น

1. ความเชื่อทางศาสนา: สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในแผ่นดินนี้ ทุกศาสนามีสิทธิเสรีภาพในการเผยแผ่หลักคำสอนของตน ๆ สังคมไทยเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันได้ไม่เป็นปัญหามาก่อน แต่ปัจจุบันเริ่มมีปัญหาทางความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่มีการเช่นฆ่าพระสงฆ์ ฆ่าคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจต่อคนที่ทำร้ายพระสงฆ์ หรือการรุกรานทางศาสนาที่กำลังสื่อให้เห็นว่า บางกลุ่มของคนในบางศาสนามีพฤติกรรมในการยึดครองพื้นที่ของวัด รวมถึงการขยายพื้นที่ทางศาสนาโดยมีอุบายแอบแฝง สิ่งเหล่านี้กำลังก่อตัวลุกลามเป็นไฟลามทุ่งอยู่ในขณะนี้ หากไม่มีการป้องกันแก้ไขเสียตั้งแต่ต้น นานไปปัญหาใหญ่จะตามมา เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจ เพราะการแตกแยกทางความเชื่อทางศาสนาเป็นการทำลายสังคมที่มองข้ามไม่ได้ จะหาทางออกกันอย่างไร ในอดีตความขัดแย้งในศาสนาอิสลาม เป็นสาเหตุให้พระเยซูถูกประหารชีวิตโดยการตรึงบนไม้กางเขน (อนันตชัย จินดาวัฒน์, 2556)

2. ความเชื่อทางการเมือง: สังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมแห่งความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองที่รุนแรงที่สุดในรอบหกสิบกว่าปี การที่สังคมไทยเผชิญภาวะเช่นนี้ ทำให้ทุกฝ่ายเป็นกังวลว่า เมื่อไหร่สังคมไทยจะยุติความแตกแยกได้ การเอาชนะกันทางการเมืองหรือการต่อสู้ทางการเมืองยังไม่ยุติ เพราะมูลเหตุแห่งความขัดแย้งยังไม่ถูกขจัดออกไป ถามว่าอะไรเป็นมูลเหตุของความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ทุกวันนี้ แต่ละฝ่ายยังคงมีความคิดว่า กลุ่มตนเอง เป็นฝ่ายถูกต้อง ขณะที่ซ้ำ อีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิด ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มยึดถือสิ่งใดเป็นเกณฑ์ ต่างฝ่ายต่างบอกว่า ยึดหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งสองฝ่ายต่างประกาศว่า ฝ่ายตนยึดระบอบประชาธิปไตย ไม่มีฝ่ายใดปฏิเสธระบอบประชาธิปไตย แม้แต่กลุ่มทหารที่เข้ามายึดอำนาจรัฐธำธิปัตย์ ก็ประกาศตนเองว่า ยังยึดมั่นระบอบประชาธิปไตย แต่แนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ กลุ่มชนที่เป็นพวกเดียวกันก็ถือว่า พวกเดียวกันถูกต้องชอบธรรม ต่างพวกไม่ใช่ จึงเกิดภาวะพวกใครพวกมันปรากฏให้เห็น

3. วัฒนธรรม: สังคมไทยได้ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม และได้เจริญรุ่งเรืองเข้าสู่ยุคศิวิไลซ์ หากย้อนไปตามประวัติศาสตร์ไม่น้อยกว่าสมัยกรุงสุโขทัย หากนับทางโบราณคดีที่มีหลักฐานปรากฏมากกว่า 4500 ปี ตามหลักฐานโบราณคดีของศิลปะบ้านเชียง กลุ่มชนแต่ละกลุ่มชนในสังคมไทย มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป (ยศ สันตสมบัติ, 2540) เช่น วัฒนธรรมในการบริโภคอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมในการปลูกบ้านสร้างเรือน วัฒนธรรม

ในการแต่งงาน วัฒนธรรมในการใช้ แต่ละกลุ่มชนแต่ละเผ่าพันธุ์ ย่อมมีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ (identity) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น ล้วนมีความแตกต่างกัน ในการอยู่ร่วมกัน เมื่อเกิดการขัดกันทางวัฒนธรรม หาจุดที่ลงตัวไม่ได้ ความขัดแย้งก็เกิดตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความขัดแย้งทางความคิด หรือ การปะทะกันทางความคิดและความเชื่อ ย่อมนำไปสู่สงครามได้ง่าย สงครามครูเสด เป็นสงครามทางศาสนา เป็นสงครามทางความเชื่อที่ต่างกัน เมื่อมีจุดยืนที่แตกต่าง สงครามก็เกิดขึ้น วัฒนธรรมเป็นทั้งจุดเชื่อมต่อและเป็นจุดแบ่งแยกของมนุษย์ ปัจจุบัน สังคมไทยก็กำลังประสบกับปัญหานี้

4. การศึกษา: การศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม ประเด็นอยู่ว่าทำไม คนที่ได้รับการศึกษายังมีส่วนในการทำลายสังคม ยังมีการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า ทำไมการศึกษาได้พัฒนามากขึ้น แต่สวนทางกับศีลธรรมที่ตกต่ำลง สถิติปัญหาในการวินิจัยเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็น้อยลง เกิดอะไรขึ้นในระบบการศึกษา (พุทธทาสภิกขุ, 2549) ได้สะท้อนปัญหาการศึกษาของโลกปัจจุบันในหนังสือ ปัญหาแห่งมนุษยภาพว่า “มันเป็นการศึกษาหมาทางด้วน” ที่เป็นเช่นนี้ เพราะอะไร “เพราะคนสมัยนี้ ไม่มีศรัทธาสำเร็จรูปไว้ให้แก่ลูกเด็กๆ หรือคนหนุ่มคนสาวที่จะยึดถือเป็นหลัก นี่เรียกว่า การศึกษาทั่วไปมันไม่มีศาสนา เป็นการศึกษาหมาทางด้วน คือ สอนแต่หนังสือกับวิชาชีฟ เรื่องจิตใจไม่สอน เรื่องศาสนาไม่สอน เรื่องศีลธรรมไม่สอน” การศึกษาที่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นในสังคมเป็นการศึกษาที่หลงทาง เป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข การปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพ ควรรวมถึงการพยายามสร้างอารมณ์ทางบวก เช่น ความเห็นใจคนอื่นด้วย นักการศึกษาพยายามหาวิธีสอน การเรียนที่จะช่วยลดความเครียดและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการติดต่อสัมพันธ์ด้านบุคคลกับเพื่อน ครู และบุคคลอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

5. ศาสนา: ประเด็นทางศาสนาเป็นประเด็นร้อนในสังคมไทย เช่น พระสงฆ์ควรมีบทบาทมากน้อยเพียงใดในทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ส่งผลกระทบต่อพระศาสนาหรือไม่ ประชาชนบางส่วนได้แสดงออกซึ่งความกังวลและมีท่าทีไม่เห็นด้วย แม้มีบางส่วนเห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยเพราะอะไร หรือประเด็นศีลธรรมทรุด เพราะมนุษย์ขาดศีลธรรม ความกลัวในการทำผิด ทำชั่วน้อยลง มนุษย์ถูกความโลภ ความโกรธ และความมกมายไร้เหตุผลเข้าควบคุมจนไม่มีสติปัญญาพอที่จะดึงตนเองออกมาจากอำนาจของความชั่วนั้น ๆ ได้ คนเราพร้อมที่จะทำความชั่วได้เสมอเมื่อมีโอกาส トラบิตที่มนุษย์ไม่สร้าง

แรงต้านความชั่วให้เกิดขึ้นในตน ศีลธรรมก็ยากที่จะกลับมา (พุทธทาสภิกขุ, 2520) จึงกล่าวไว้ว่า ศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ การปกป้องโลก คือ การปกป้องศีลธรรมมิให้ถูกทำลาย

6. สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ: ปัจจุบัน สังคมก้าวสู่เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสังคมสื่อสารไร้พรมแดน โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและแสวงหาข้อมูลสิ่งต่าง ๆ จะเกิดขึ้นรวดเร็วกว่าเดิมมากในยุคดิจิทัลใหม่โดยเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สื่อ ธุรกิจ และบรรทัดฐานทางสังคม อัตราเร่งของระดับหรือขนาดที่เป็นอยู่นี้ เมื่อบวกกับการเชื่อมต่อที่เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเอื้ออำนวย จะนำไปสู่สังคมยุคใหม่ของโลกาภิวัตน์ (Eric Schmidt and Jared Cohen, 2557) เรียกว่า สังคมดิจิทัล (Digital society) ทุกประเทศกำลังตื่นตัวกันมากในปัจจุบัน คนที่รู้เท่าไม่ทันสื่อดิจิทัลกำลังตกเป็นเบี้ยล่างของสังคมแบบนี้ การก่ออาชญากรรมกลายเป็นเรื่องไร้พรมแดนเหมือนกับสังคมบริโภคนิยม เป็นสังคมที่ส่งเสริมการบริโภค ตกอยู่ภายใต้อำนาจทุนนิยม นายทุนต้องแสวงหาวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการบริโภคที่เพิ่มขึ้น เช่น การโฆษณาที่เร้าเร้าให้เกิดการบริโภคที่กระทำกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างจุดสนใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน พวกพ่อค้า นักการตลาด จึงต้องค้นหาวิธีการจูงใจให้ประชาชนรีบตัดสินใจซื้อสินค้าของตน เมื่อประชาชนขาดวิจารณญาณในการรับข้อมูลที่มาจากทุกทิศทุกทาง กลายเป็นผู้บริโภค หรือเสพติดการบริโภค การทำกำไรยิ่งเพิ่มทวีคูณ (อำนาจ ยัสโยธา, 2547)

ดังนั้น สังคมไทยจะปรับตัวอย่างไรในการอยู่บนโลกใบนี้ เมืองไทยจะแก้ปัญหาความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างไร ต้องอาศัยหลักอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการอยู่ร่วมกันในสังคมหลังยุค หรือสังคมยุคดิจิทัลที่มาพร้อมกับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทรงสนแห่งพัฒนาการของสังคมไทยหลังยุค
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยหลักกาลามสูตร
3. เพื่อนำพุทธปรัชญาว่าด้วยกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของสังคมไทยหลังยุค
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยหลังยุค

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย (Methodology) เป็นการวิจัยเอกสาร (document research) เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ เช่น พระไตรปิฎก และจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น วรรณคดี ตำราวิชาการต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการวิจัย ใช้การเขียนบรรยายผลการค้นพบประเด็นปัญหาเพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่นำมานั้นมีความจำเป็นในการเชื่อมโยงของข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์งานวิจัย

ขอบเขตการวิจัย เน้นเนื้อหาพุทธปรัชญาของหลักกาลามสูตรเกี่ยวกับพุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์ และพัฒนาการใช้เหตุของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย จนมาถึงสังคมไทยหลังนวยุค

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการทรรศแห่งพัฒนาการของสังคมไทยหลังนวยุค ผลการวิจัย พบว่า แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของสังคมไทย ยังมีความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมที่คลุกเคล้าผสมปนเปอยู่กันทั้ง 5 กระบวนทรรศ (กิริติ บุญเจือ, 2546) คือ

1. ยึดถือกระบวนการทรรศยุคดึกดำบรรพ์ เหตุผลเพราะหากสังเกตจากความคิดและพฤติกรรม สังคมไทยยังมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องวิญญาณ เรื่องลี้ลับ ยังอ่อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คอยช่วยเหลือตนเอง ยังนิยมบนบานศาลกล่าวให้อำนาจเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นดูแลปกป้องคุ้มครองตนเอง หรือหากตนเองรอดพ้นจากอันตราย คนไทยมักเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องเอาไว้ ความเชื่อเรื่องผี เรื่องวิญญาณ เรื่องลี้ลับ หรืออำนาจที่มองไม่เห็นยังมีมากในสังคมไทย

2. ยึดถือกระบวนการทรรศยุคโบราณ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีมานาน เป็นสังคมที่พัฒนาโดยลำดับ มีทั้งยุครุ่งเรือง ยุคเสื่อม เป็นสังคมที่มีความต่อเนื่องสืบเผ่าพันธุ์ของตนเองมาตลอดหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่ยุคบ้านเชียง ประมาณ 4,000 กว่าปี ก่อนพุทธกาล จวบจนถึงยุคปัจจุบัน ถ้ามองว่า สังคมไทยมีกระบวนการทรรศอย่างไร สอดคล้องกับกระบวนการทรรศโลกหรือไม่อย่างไร กระบวนการทรรศโลกยุคโบราณ ยึดการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เดินตามกฎเกณฑ์ที่มีการค้นพบโดยผู้รู้มากมาย ต้องยอมรับว่าสังคมไทยโบราณ เป็นสังคมที่ผู้นำและประชาชนนับ

ถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น นักปกครองจึงเดินตามกฎบัญญัติที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เช่น หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ หลักราชสังคหวัตถุ 4 ประการ

3. ยึดถือกระบวนทรรศน์ยุคกลาง สังคมไทยแม้จะเข้าสู่ยุคหลังนวยุค แต่ยังมีความเชื่อถือแบบยุคกลาง คือ ยังยึดมั่นอยู่กับศาสนาและยังให้ความสำคัญกับพิธีกรรมที่ห่างไกลจากหลักคำสอน สังคมแม้จะมีความใกล้ชิดศาสนา แต่ยังไม่เข้าถึงตัวศาสนาที่เป็นหลักคำสอนที่แท้จริง ยังหลงมกมายอยู่กับความเชื่อเดิม ๆ ยังเป็นอาจารย์วาท นับถือเฉพาะอาจารย์ของตนหรือสำนักของตน โดยไม่ใส่ใจต่อหลักคำสอนที่ถูกต้อง ที่สำคัญไปกว่านั้น ยังให้ความสำคัญกับการโฆษณาชวนเชื่อในการขายบุญ ขายทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องวัด ในวัดดัง ๆ มักมีสินค้านานาชนิดวางขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน

4. ยึดถือกระบวนทรรศน์นวยุค แม้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้าสู่หลังนวยุค แต่วิธีการคิดและความเชื่อก็ยังติดอยู่กับกรอบแนวคิดของนวยุค กล่าวคือ ยังเดินตามกรอบวจนศูนยนิยม ยังเชื่อตามกระบวนทรรศน์แบบเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยม ที่เชื่อตรรกะแบบอุปนัยและนิรนัยเป็นหลัก ทั้ง ๆ ที่แนวคิดแบบนวยุคถูกทำลายลง เพราะแนวคิดนี้ยังคับแคบ ยังไม่ทำลายกรอบแนวคิดเดิม ๆ ยังมุงทำลาย ยังแบ่งแยกสังคม ยังแบ่งแยกความเชื่อออกเป็นกลุ่มเป็นค่าย เช่น ฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ฝ่ายคอมมิวนิสต์ เมื่อแบ่งแล้ว ใครมีความคิดขัดแย้งกับตน เป็นฝ่ายผิด เมื่อผิดก็ต้องถูกกำจัด ต้องทำลายล้าง

5. ยึดถือกระบวนทรรศน์หลังนวยุค ยุคนี้ สังคมไทยเข้าสู่ยุคหลังนวยุคหรือยุคหลังสมัยใหม่ เริ่มไม่ยอมจำนนต่อวจนศูนยนิยม เริ่มไม่เดินตามกรอบเดิม ๆ แต่ยอมรับความหลากหลายมากขึ้น แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่อยู่ร่วมกันได้ แตกต่างแต่ไม่แตกแยก เป็นยุคที่คนกล้าเปลี่ยนแปลง สังคมกล้าเรียกร้องหากตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม กล้าใช้สิทธิสร้างความเป็นธรรมให้กับตนเอง เป็นยุคแห่งการเก็บเกี่ยวสิ่งดี ๆ ของแต่ละยุคนำมาใช้เกิดประโยชน์ สังคมรู้จักใช้ความคิดสร้างสรรค์ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยหลักกาลามสูตร ผลการวิจัย พบว่า กาลามสูตรเป็นวิธีการวางท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ชาวกาลามชนรู้จักใช้สติปัญญาในการรับฟังเรื่อง ราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามา แล้วนำมาพิจารณาถึงเนื้อหาของเรื่องราวนั้น ๆ ว่า มีความสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงใด ชาวกาลามะต้องพร้อมที่จะรับฟังด้วย

ใจที่เป็นกลาง มิให้ข้อคิดในการรับฟัง และไม่ด่วนตัดสินใจเชื่อ จนกว่าจะได้พิจารณาไตร่ตรองรอบด้านแล้วว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร จึงค่อยตัดสินใจเชื่อ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำพุทธปรัชญาว่าด้วยกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของสังคมไทยหลังนวยุค ผลการวิจัย พบว่า การใช้วิจารณ์ญาณด้วยการนำหลักกาลามสูตรในปัญหาเหล่านี้ เช่น การเมืองความขัดแย้งทางการเมืองมักมีสาเหตุมาจากความเชื่อที่แตกต่างกัน มาจากความเชื่อว่าเป็นเมืองไม่ปลอดภัย มีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ มีการทุจริตคอร์รัปชัน นักการเมืองที่สูญเสียอำนาจ สูญเสียผลประโยชน์ย่อมขัดแย้งกับผู้อำนาจ ผู้ได้รับผลประโยชน์ ผลประโยชน์ที่ขัดกัน หรือผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัว เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตร คือ อย่าเพิ่งเชื่ออะไรโดยยังมิได้มีพยานหลักฐานชี้ชัด เช่น มีการนำเรื่องที่ถูกล่าวหาขึ้นสู่ศาลหรือไม่ มีการตรวจสอบเบื้องต้นแล้วหรือยัง หากยังไม่มีผลการดำเนินการใด ๆ ก็อย่าเพิ่งเชื่อ แต่หากได้มีการดำเนินการแล้วในระดับใดระดับหนึ่ง มีข้อมูล มีหลักฐานเชิงประจักษ์ออกมาเผยแพร่จึงควรเชื่อ สังคมไทยในปัจจุบันมีการกล่าวหากันจริง มีการนำเรื่องขึ้นสู่ศาลจริง แต่ผู้ถูกกล่าวหาหนีคดี แล้วไปโจมตีศาลยุติธรรมว่าไม่ยุติธรรม จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งกันจนถึงปัจจุบันในทุกระดับ ทั้งนักการเมือง และประชาชนผู้ติดตามการเมือง การติดตาม และการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง ย่อมมีประโยชน์ ทำให้ประชาชนไม่ให้อั้วหลอกให้เชื่อได้ง่าย เพราะประชาชนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มิฉะนั้น ประชาชนจะกลายเป็นเหยื่ออันโอชะของนักการเมือง หากประชาชนไม่มีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ หรือการตัดสินใจนั้นวางอยู่บนผลประโยชน์เฉพาะหน้าที่นักการเมืองเสนอมา

การศึกษาไทยในโลกปัจจุบัน มีปัญหามากมาย เช่น การศึกษาที่ยังล้าหลัง ก้าวไม่ทันความเปลี่ยนแปลงของโลก ก้าวไม่ทันประเทศที่มีการพัฒนาการศึกษาสูง เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ หรือแม้แต่มาเลเซีย ที่ทั้งทางการศึกษาของประเทศไทย ปัญหาสำคัญที่มีการกล่าวถึงมากที่สุด คือ การศึกษาไม่สอนให้นักเรียนนักศึกษาคิดเป็นหรือมีวิธีคิด การประยุกต์หลักคิดที่รู้จักกัน คือ หลักโยนิโสมนสิการในพุทธปรัชญากับการศึกษาจึงเป็นจำป็นเร่งด่วน ที่สำคัญไปกว่านั้น คือ เรียนอย่างไร สอนอย่างไร ให้นักเรียนนักศึกษามีความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการดำรงชีวิตที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและสังคม การศึกษาที่ก้าวหน้าในยุคหลังนวยุคเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้สนใจสามารถเรียนได้ทุกหนแห่ง โดยอาศัยอินเทอร์เน็ตที่ทำให้โลกของ

การศึกษากว้างมากขึ้นและสามารถเข้าถึงได้ทุกหนทุกแห่ง ประการสำคัญโลกของการศึกษาในปัจจุบันเปิดโอกาสให้มีการศึกษาตลอดชีวิต หากใครไม่สนใจ หรือไม่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้ จะกลายเป็นคนตกยุคและพลาดโอกาสที่จะได้ศึกษา

วัฒนธรรม คือ ความเจริญงอกงามของมนุษย์ ที่เป็นปัญหาเพราะเป็นหายนธรรม คือ ความเสื่อมที่มนุษย์ประทุติต่อกัน ไม่เคารพหลักในการอยู่ร่วมกัน (สหธรรม) ฝ่าฝืนกฎระเบียบของสังคมที่ตราไว้ (เนติธรรม) ไม่มีหลักในการดำเนินชีวิต (คติธรรม) และไม่รักษา ไม่พัฒนาสิ่งที่เจริญตาเจริญใจในเชิงของวัตถุ ความมนุษย์จะพัฒนาสิ่งใดขึ้นมาให้เป็นที่ยอมรับกันนั้น เป็นเรื่องยาก แต่เมื่อมีขึ้นมาแล้ว ผู้คนกลับไม่เห็นคุณค่า เพราะขาดปัญญาไตร่ตรอง เพราะไปหลงเชื่อความคิดที่ผิด ๆ ก็ทำให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรม (สมัคร บุรวาส, 2552) เมื่อขาดวัฒนธรรม ทำให้ขาดความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ทำให้ไม่มีความเข้าใจระหว่างกัน เรื่องวัฒนธรรมเป็นความเชื่อมโยงของมนุษย์ หากขาดความเข้าใจวัฒนธรรม ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ก็เกิดขึ้นได้ยาก เมื่อไม่มีความเข้าใจกัน การอยู่ร่วมกันก็ยิ่งเป็นปัญหา รากฐานของการอยู่ร่วมกัน คือ การเชื่อมทางวัฒนธรรม สังคมหลังนวยุคเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) การเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างกันเป็นการขจัดความคับแคบทางจิตใจ หากขาดการเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดความเข้าใจผิดและนำไปสู่ความขัดแย้งที่ไม่สิ้นสุด

เศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของมนุษย์ หากมีการขาดแคลนปัจจัย 4 คือ เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนยารักษาโรค ทำให้ส่งผลกระทบที่เลวร้ายในการดำรงชีวิต การมีกิน มีใช้พอสมควรตามอัตภาพ ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ไม่ผิดเคียง จะไม่ก่อให้เกิดปัญหา แต่ทุกวันนี้ที่มีปัญหา เพราะการจัดสรรทรัพยากรยังมีปัญหา ความร่ำรวยยังไม่กระจาย แต่ยังกระจุกเฉพาะกลุ่ม คนส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับกลางและยากจน เพราะนโยบายที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง การกระจายรายได้ยังไม่เป็นธรรม ดังนั้น รัฐหรือกลุ่มผู้กุมอำนาจรัฐต้องลงมาดูแลความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้มากขึ้น ส่วนชาวบ้านเอง ต้องแสวงหาความรู้มาแก้ปัญหาด้วย ปัจจุบันชาวบ้านยากจนมีมากและยังขาดความรู้ในการประกอบอาชีพด้วย เรียกว่า ทั้งจนยากและอับจนปัญญา

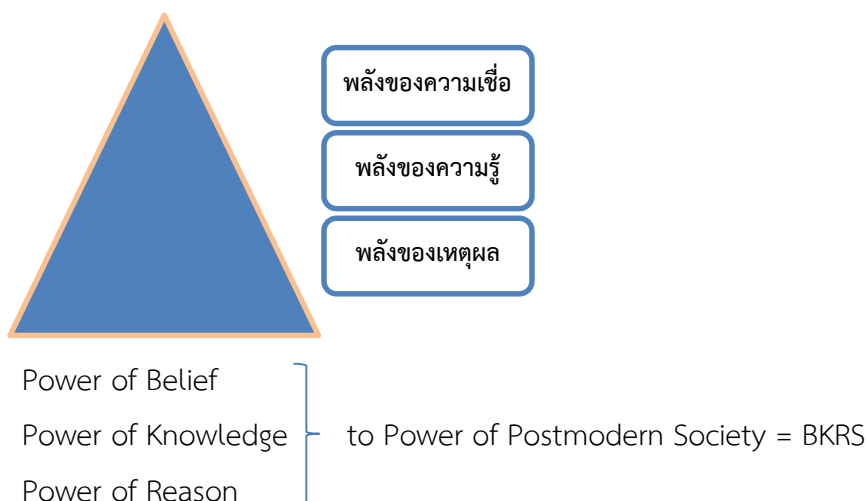
ปัญหาทางศาสนา มีปัญหาทั้งส่วนปัจเจกชนและองค์กรทางศาสนา เพราะมีความขัดแย้งในทุกระดับ สร้างความเสียหายและความเสื่อมเสียให้วงการคณะสงฆ์ยิ่งกว่ายุคใด ๆ

ปัญหาทางศาสนา เกิดความขัดแย้งทั้งในแง่คำสอนที่สอนแตกต่างกันที่มีอยู่ในหลายสำนัก มีการตั้งตนเป็นเจ้าสำนักแล้วสอนผู้คนไปตามความรู้ความเข้าใจของตนหรือสอนไปตามการตีความของตน มีผิดบ้างถูกบ้าง แต่คนทั่วไปไม่ทราบเรื่องผิด-ถูก เพราะชาวบ้านยังมีความรู้ไม่เพียงพอ ทั้งในแง่การประพฤติปฏิบัติในทางเสื่อมเสียที่ปรากฏผ่านสื่อบ่อย ๆ เช่น เสพเมถุน เสพยาเสพติด ปัญหาเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ ของวัด สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาทางศาสนาทั้งสิ้น และส่วนใหญ่เป็นปัญหาในวงการพระพุทธศาสนา การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรในเรื่องนี้ ใครพูดถึงเรื่องนี้ อย่าเชื่อตาม ๆ กันไป ชาวพุทธที่ดีต้องตรวจสอบเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่าเชื่อเพียงเพราะพระรูปนั้นเป็นอาจารย์ของเรา ถ้าเป็นอาจารย์ของเราต้องดีร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้าเป็นคนอื่นไม่แน่ หรือ ต้องใช้หลักโยนิโสมนสิการในทุกเรื่องที่เกิดขึ้น

สังคมหลังนวยุคเป็นสังคมการสื่อสารที่มีความเร็วสูงเพราะใช้ระบบดิจิทัลเข้ามาจัดการ การสื่อสารมีหลายช่องทาง ทางโทรศัพท์มือถือ ทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ก ทางทวิตเตอร์ โลกของการสื่อได้พัฒนาอย่างรวดเร็วจนก้าวตามไม่ทัน ได้สร้างปัญหามากมาย โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลจริงบ้าง เท็จบ้าง จนก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ นอกจากทรัพย์สินเงินทองแล้ว ยังกระทบต่อชื่อเสียงของบุคคลและองค์กรอื่นๆ ในรูปแบบต่างๆ การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีอย่างไม่ระมัดระวัง ย่อมเกิดผลเสียหายอย่างสุดคณนา การเสพสื่อเหล่านี้ หากปราศจากวิจารณญาณแล้ว เป็นช่องทางให้พวกมิจฉาชีพได้สร้างความสูญเสียในวงกว้าง เช่น การหลอกลวงให้โอนเงิน หรือการล้วงเอาข้อมูลของผู้เสพสื่อไปใช้ในทางที่มิชอบ จึงเป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่จะต้องอย่าเป็นคนเชื่อคนอื่นง่าย ต้องตรวจสอบ หรือไม่แน่ใจว่าคนเข้ามาขอเป็นเพื่อนทางไลน์หรือทางเฟซบุ๊ก ก็ไม่จำเป็นต้องยืนยันหรือรับเข้ามาเป็นเพื่อน เพราะพวกประสงค์ร้ายในปัจจุบันอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารทุกช่องทางเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในทุกช่องทาง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยหลังนวยุค องค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิต สรุปได้เป็นพลัง 3 ประการ คือ พลังของความเชื่อ พลังของความรู้ และพลังของเหตุผล พลัง 3 ประการนี้นำไปสู่พลังของสังคมหลังนวยุค

จากรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยหลังนวยุคข้างต้น อธิบายได้ว่า

พลังของความเชื่อ (power of belief) การขับเคลื่อนตัวเอง จำต้องอาศัยความเชื่อมั่นในตัวเอง พลังของความเชื่อมั่นเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในทุกเรื่อง นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าของชาติ ศาสนา และองค์กรต่าง ๆ ล้วนตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อมั่นทั้งสิ้น พลังของความเชื่อเป็นพลังทางศาสนาที่สามารถผลักดันชาติให้มีความก้าวหน้า สามารถพัฒนาชาติให้มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันในระดับชาติและนานาชาติได้ สังคมหลังนวยุคยังให้ความสำคัญกับศาสนา ทั้งโลกตะวันตกและตะวันออกต่างหันมาสนใจศาสนามากยิ่งขึ้น เพราะศาสนิกที่มีความศรัทธาย่อมเสียสละทุกสิ่งได้ สละทั้งเวลา กำลังกาย และกำลังทรัพย์ เพื่อสิ่งที่ตนเองเชื่อ ทุกคนต้องไม่เพียงแต่เชื่อเท่านั้น แต่ต้องวางท่าทีให้ถูกต้องเหมาะสม โดยการใช้วิจารณญาณที่ดีด้วย รวมทั้งการปรับใช้แนวคิดในพุทธปรัชญาในการเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่มนุษยชาติ

พลังของความรู้ (power of knowledge) นักปราชญ์ ศาสตรา นักวิทยาศาสตร์ ต่างค้นหาความจริงเพื่อนำเอาความรู้มาเสริมสร้างปัญญาพัฒนามนุษย์และนำปัญญานั้นมาแก้ปัญหา และสร้างสังคมแห่งสันติสุข สังคมหลังนวยุคจำต้องอาศัยความรู้ที่หลากหลาย ความรู้ที่จะมีพลังต้องมาจากองค์ความรู้ที่ครอบคลุมหลาย ๆ ด้าน ทั้งศาสนา ปรัชญา วิทยาศาสตร์ มาผสานกันเพื่อเติมเต็มในส่วนที่ขาดหายไป ต้องยอมรับว่าไม่มีความรู้ด้านใดด้านหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองอย่างเด็ดขาด การบูรณาการระหว่างศาสนา ปรัชญา

วิทยาศาสตร์ สามารถปิดช่องโหว่ที่มีอยู่ให้เต็มได้ การบูรณาการหรือการเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ เป็นความจำเป็นสำหรับสังคมไทยหลังนวยุค

พลังของเหตุผลหรือวิจารณ์ญาณ (power of reason or critique) ในช่วงรอยต่อระหว่างยุคใหม่กับหลังนวยุค นักปราชญ์ในด้านต่าง ๆ ทั้งศาสนา ปรัชญา วิทยาศาสตร์ต่างใช้สติปัญญาเพื่อวิพากษ์ทั้งความรู้ ความจริง จริยธรรมว่า ควรจะใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมวลมนุษยชาติอย่างไร ต่างฝ่ายต่างนำเสนอหลักการ วิธีการที่ตนเองคิดว่า เหมาะสมกับยุคสมัย มาเสนอสู่สังคม

พลังของสังคมหลังนวยุค (Power of Postmodern Society) ต้องอาศัยพลังของความเชื่อ พลังของความรู้ พลังของเหตุผล จึงจะสามารถขับเคลื่อนสังคมหลังนวยุคให้พัฒนาก้าวหน้าไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จนปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า สังคมหลังนวยุคเกิดจากพลังสามประสาน คือ พลังของความเชื่อ พลังของความรู้ และพลังของเหตุผล ช่วยให้นักมนุษยมีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่พึงประสงค์อันเหมาะสมกับยุคสมัยที่รวมเอาพลังต่าง ๆ ในสังคม มาขับเคลื่อนสังคมหลังนวยุคให้แผ่กระจายออกไปทุกทิศทุกทาง

อภิปรายผล

กระบวนทรรศน์หลังนวยุคเป็นกระบวนทรรศน์ที่เชื่อในความหลากหลาย เพราะได้เลือกสรรเอาแนวคิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ตั้งแต่อดีตที่เป็นส่วนที่มองเห็นว่าดี มีประโยชน์ มาปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ส่วนตรงไหน หากมองเห็นว่า ไม่ดี ไม่เหมาะสม หรือไม่มีประโยชน์ ก็ทิ้งไป โดยอาศัยเครื่องมือในการตีความความเชื่อเดิม ๆ คือ อรรถปริวรรต จนกลายเป็นความเชื่อใหม่ในลักษณะของพหุนิยม อันเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนทรรศน์จากเดิม ๆ มาเป็นกระบวนทรรศน์หลังนวยุค (สวัสดี โธณทัย, 2558) ซึ่งเป็นการปฏิบัติทางปรัชญาและมีความสอดคล้องกับหลักความเชื่อตามหลักกาลามสูตร (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเป็นมรรควิธีปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อว่า ควรใช้หลักอะไรบ้างก่อนที่จะปลงใจเชื่อ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ 10 ประการ คือ

1. มา อนุสสเวน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยฟังตาม ๆ กันมา เพราะสิ่งที่ได้รับฟังกันมาอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ อย่าด่วนสรุปว่า เรื่องที่ได้รับฟังกันมานั้นเป็นจริงทั้งหมดค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ พิจารณาไตร่ตรอง

2. มา ประมูประย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบ ๆ กันมา เพราะสิ่งที่ถือสืบต่อกันมา อาจไม่ได้มีการตรวจสอบถึงแหล่งที่มาว่าที่ถือสืบกันมานั้น ถือสืบกันมาอย่างไร มีผลต่อความ เชื่อมากน้อยเพียงใด

3. มา อติกราย อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ เพราะการเล่าลือ เป็นการส่งต่อความ เชื่อกันมาเป็นทอด ๆ การเล่าลือส่วนมากมักมีการเสริมต่อมากบ้าง น้อยบ้าง มักเกินความจริงที่ เกิดขึ้น มีการใส่สีตีไข่เพื่อสร้างสีสันให้ตื่นเต้นหรือน่ากลัวไปตามนิสัยของพวกเล่าข่าว การ โพนทะนามักตั้งอยู่บนพื้นฐานของการชวนเชื่อผสมอยู่ด้วย การมีสติในการรับฟังเท่านั้น เป็น เรื่องที่ต้องพิจารณา

4. มา ภูกสมปทานเน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา หรือ คัมภีร์ การอ้างตำรา โดยปราศจากความเข้าใจเนื้อหาที่นำมาอ้าง ไม่สมควรเชื่อ เพราะทำให้ตำรานั้น ๆ ขาดน้ำหนัก ขาดเหตุผลสนับสนุน อย่างคัมภีร์ทั้งหลาย ทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์อัลกุรอาน หรือ คัมภีร์เตา เด็ก เก็ง อย่าเพิ่งเชื่อทั้งหมดว่าเป็นจริงจนกว่าจะได้ลงมือปฏิบัติตามคัมภีร์ เหล่านั้น ให้เห็นผลด้วยตนเอง เมื่อได้รับผลจากการปฏิบัติแล้ว จึงค่อยเชื่อ

5. มา ตกเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ เพราะการให้เหตุผลเชิงตรรกะที่ สมเหตุสมผลก็มี ที่ไม่สมเหตุสมผลก็มี การอ้างเหตุผลที่มีข้อมูลน้อยไป ก็อาจทำให้ข้อสรุปไม่มี น้ำหนักพอ เช่น การอ้างเหตุผลแบบอุปนัย หากข้อมูลที่นำมาอ้างมิใช่เป็นตัวแทนที่ดีของเรื่อง ย่อมทำให้ข้อสรุปขาดความน่าเชื่อถือ หรือ การอ้างเหตุแบบนิรนัย หากไม่เดินตามกฎอย่าง เคร่งครัด เช่น การใช้เทอม(ศัพท์)มากกว่าสามเทอม จะทำให้ไม่มีเทอมกลาง ถ้าฝืนสรุป ทำให้ ข้อสรุปไม่สมเหตุสมผล หรือ เทอมกลางไม่กระจายค่าตามกฎของการกระจายค่า กฎบอกว่า เทอมกลางต้องกระจายอย่างน้อยหนึ่งครั้ง หรือกฎบอกว่า ข้อเสนอทั้งสองจะเป็นญาติบางส่วน (I) ไม่ได้ จะต้องมียุติติสากลหนึ่งยุติติหรือจะเป็นยุติติปฏิเสธทั้งสองไม่ได้ จะต้องมียุติติ เป็นยุติติยืนยัน หากฝืนกฎ จะเป็นเหตุให้ข้อสรุปนั้น ๆ ไม่สมเหตุสมผล เป็นต้น

6. มา นยเหตุ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน เพราะการอนุมานอาจทำให้ คลาดเคลื่อนได้ เมื่อการอนุมานนั้นมิได้ใช้หลักการที่ถูกต้อง หลักการอนุมานที่ดี จักต้องตั้งอยู่ บนพื้นฐานของประสบการณ์ เช่น การอนุมานว่า ที่ใดมีควัน ที่นั้นย่อมมีไฟ เพราะผู้อนุมานรู้ว่า ไฟเป็นสาเหตุการเกิดขึ้นของควัน แต่จะอนุมานว่า ที่ใดมีไฟ ที่นั้นย่อมมีควัน ไม่ได้ เพราะมีไฟที่ ปราศจากควันได้ อันนี้ก็เป็นประสบการณ์ ยังมีประสบการณ์มาก ยิ่งดี ประสบการณ์ให้ทั้ง

บทเรียนและความรู้ บทเรียนบอกให้รู้ว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และความรู้เกิดจากประสบการณ์ตรงที่ตนเองสัมผัสมา ทำให้รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เช่น ประสบการณ์บอกว่า ไฟเป็นของร้อน เด็ก ๆ ไม่ควรจับไฟ การที่ผู้ใหญ่สอนเด็กมิให้จับไฟเพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์ตรงมาก่อนในเรื่องไฟ

7. มา อาการปริวิตกเกิน อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล การมองเห็นอาการที่แสดงออกมาแล้ว แล้วเชื่อไปตามอาการ เช่น เห็นคนตีหน้าเศร้า แล้วเชื่อว่าเขามีความทุกข์ อาจผิดได้ เพราะอาจเป็นการแสดงหรือเสแสร้งของคนบางคนได้ อาการที่เราเห็นมิได้แสดงธาตุแท้ว่า จริงแล้ว เขาเป็นอย่างไรที่ทำให้คนอื่นรับรู้หรือไม่ อย่างเกมโชว์ที่ถ่ายทอดให้ผู้ชมรับชมทางโทรทัศน์ “รู้ไหมใครโสด” อาจมีคนโสดจริงเพียงคนเดียวหรือสองคน นอกนั้นที่บอกว่าโสด ล้วนเป็นการแสดงเพื่อลวงให้เชื่อเท่านั้น

8. มา ทัศนคติขมามกขมขิต อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว เพราะคนฉลาดมักมีแนวคิดเป็นของตนเอง สามารถคิดเรื่องราวต่าง ๆ หรือมีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเองอยู่แล้ว เมื่อมีคนอื่นแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดของตนเอง มักเชื่อว่าแนวคิดของตนถูกต้อง เพราะมีคนคิดเหมือนที่ตนเองคิด ยังมีคนคิดเห็นเหมือนตนเองมาก ยิ่งเพิ่มความเชื่อมั่นในความคิดของตน โดยลืมไปว่า ความคิดเห็นสามารถคิดเหมือนกันได้ เพราะมองไปในแนวทางเดียวกัน เช่น หัวหน้าพรรคการเมืองกับลูกพรรค มักคิดในแนวทางเดียวกัน ผู้ชุมนุมทางการเมืองมักคิดไปในแนวทางของผู้นำการชุมนุม หรือผู้เข้าร่วมชุมนุมมักคิดไปในแนวทางเดียวกันกับผู้เข้าร่วมชุมนุม ดังนั้น การใช้หลักโยนิโสมนสิการในแต่ละเรื่องเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องมีการแยกแยะให้ได้ อย่าเชื่อแบบเหมารวม

9. มา ภาพรูปตาย อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ รูปร่างหน้าตาของผู้สอนบางคนมีลักษณะดี งดงาม สง่า บางคนหน้าตาไม่หล่อ ไม่งาม รูปธรรมแตกต่างกันไป อย่าได้เอาลักษณะภายนอกของผู้สอนเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า สมควรที่จะเชื่อใคร เพราะคำสอนที่ดีไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะภายนอก ตัวอย่างนักปรัชญาชื่อ โซกราตีส เป็นคนรูปร่างขี้เหร่ หากพิจารณาจากรูปร่างหน้าตาเป็นเครื่องมือในการตัดสินแล้ว เขาคงไม่ได้รับการยอมรับในฐานะนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกตะวันตก เพราะเทียบไม่ได้กับเพลโต อาริสโตเติล หรือนักปรัชญาคนอื่น ๆ ได้เลย แต่ที่เขาได้รับการยอมรับเพราะคำสอน เพราะหลักคิด ในการนำเสนอต่อสาธารณะมากกว่าและเพราะหลักการวางตนในฐานะนักปราชญ์ยิ่งกว่าอย่างอื่น

10. มา สมโณ โน ครูติ อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา เพราะการตกอยู่ในอำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง ขาดอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ใช่เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด ไปยึดติดอยู่กับจารีตประเพณีหรือความเชื่อเดิมๆ ทำให้ไม่อาจใช้เสรีภาพได้เต็มที่ การแยกแยะไม่ได้ระหว่างความเคารพ ยำเกรงต่อสมณะ หรือต่อสมณะผู้เป็นครู ทำให้ไม่กล้าวิจารณ์ต่อสมณะหรือนักบวช ทำให้สมณะคิดว่า สิ่งที่ท่านทำถูกต้องแล้ว ชอบธรรมแล้ว อย่างกรณีพระสงฆ์บางรูปขับรถยนต์บนท้องถนนหลวง หรือขับรถยนต์ไปในที่สาธารณะในบ้านเรา หากมัวแต่คิดว่าท่านเป็นพระสงฆ์ เป็นที่เคารพของประชาชน ปล่อยเลตามเลย ไม่กล้าวิจารณ์ ถามว่าอะไรจะเกิดขึ้นต่อพระพุทธศาสนาในอนาคต ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ต่อพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนมีความกล้าหาญในการแสดงออกออกมาจากภยากติได้

สรุป

การทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยพยายามค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัยว่ามีความเชื่อหลักเรื่องอะไรบ้าง เหตุใด ในแต่ละยุคสมัยมีความเชื่อแตกต่างกัน ความเชื่อที่แตกต่างเป็นวิวัฒนาการ เป็นการพัฒนาของมนุษย์ เพราะมีพลังดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง นับตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ จากนักล่าสัตว์ป่า อยู่ตามป่าตามภูเขา อยู่ตามถ้ำ ต้องเร่ร่อน มิได้อยู่เป็นหลักแหล่ง จนสามารถสร้างบ้านสร้างเมือง สร้างวัฒนธรรมให้เป็นมรดกตกทอดมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน จากที่นับถือผีसानางไม้ นับถือวิญญาณ จนมานับถือศาสนาต่าง ๆ ให้การยอมรับนับถือศาสนาเป็นเวลาหลายศตวรรษ จนพัฒนาความเชื่อธรรมชาติ วิญญาณ กฎเกณฑ์ มาสู่ความเชื่อทางศาสนา สู่ความเชื่อวิทยาศาสตร์และจากวิทยาศาสตร์ หวนกลับไปทบทวนความเชื่อ ปรับปรุงความเชื่อบางอย่างที่เห็นว่ามีคุณค่า มีประโยชน์ให้มีชีวิตชีวา และพัฒนาต่อยอด แสดงให้เห็นว่า ความคิด ความเชื่อที่เดินทางมาไกล กวักกลับ เพื่อรู้ฟิ้นขึ้นมาใหม่ วัฏจักรทางความคิด ความเชื่อ จึงขยายตัวทำให้มีพลังขับเคลื่อนมนุษยชาติต่อไป ประเด็นสำคัญ งานวิจัยนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า ความเชื่อ นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และความเชื่อนั้นสามารถพัฒนาให้มีความสมเหตุสมผล ทั้งยังเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมไปในทางที่มนุษย์ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะมนุษย์มักทำสิ่งต่าง ๆ ภายใต้อำนาจความเชื่อ หากมนุษย์เชื่อธรรมชาติ ย่อมทำการต่าง ๆ ด้วยความเคารพต่อ

ธรรมชาติ หากมนุษย์เชื่อพลังเหนือธรรมชาติ มนุษย์ก็จะยำเกรงธรรมชาติ พร้อมกับความกลัว ถูกธรรมชาติลงโทษ หากมนุษย์เชื่อกฎ ความจริง มนุษย์จะเคารพกฎ ความจริงนั้นและดำเนินตามกฎนั้น ๆ เมื่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์ถูกพัฒนาขึ้นมา และมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่เคยเชื่อกันมา มนุษย์จะให้การยอมรับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นผลพวงของวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อมนุษย์เห็นโทษของการพัฒนาด้านวัตถุที่นำมาซึ่งอันตรายต่อชีวิตทรัพย์สิน ตลอดจนอารยธรรมต่าง ๆ ถูกทำลายลง มนุษย์จึงหันมาทบทวนความเชื่อที่เคยเชื่อกันมา ประเด็นความเชื่อของสังคมไทยที่ก่อให้เกิดปัญหา จำเป็นต้องหันกลับมาทบทวนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อหรือศรัทธา ในพุทธปรัชญานั้นสมควรนำไปใช้ในสังคมไทยยุคหลังนวยุคได้หรือไม่เพียงไร ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาความเชื่อของสังคมไทยยุคหลังนวยุคนั้นมีมาก เช่น ปัญหาความเชื่อวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ปัญหาความเชื่อเรื่องวัฒนธรรม ปัญหาความเชื่อเรื่องการศึกษา ปัญหาความเชื่อข้อมูลข่าวสารที่ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ของสื่อสมัยใหม่ โดยขาดวิจารณญาณ และไม่มีหลักความเชื่อที่พอจะเชื่อถือได้ ทำให้สังคมไทยอ่อนแอทางด้านภูมิปัญญา ภูมิธรรม ที่จะมากลั่นกรองข้อมูลให้รอบด้าน กลายเป็นสังคมที่หลงเชื่อได้ง่ายและเชื่อไปตามกระแส ขาดความเป็นตัวของตัวเอง เป็นจุดอ่อนที่ทำให้ตกหลุมพรางได้ง่าย เช่น ตกหลุมพรางของนักโฆษณาชวนเชื่อ ที่อาศัยสื่อโฆษณาอยู่ทุกวันและวันละหลายครั้ง วันละหลายสื่อ ทั้งการโฆษณาให้บริโภคสินค้า โฆษณานโยบายของพรรคการเมือง โฆษณาตัวบุคคลที่จะเข้ามาแข่งขันในสนามเลือกตั้ง รวมทั้งการโจมตีกันในทางการเมืองเพื่อให้กลุ่มตนเองได้รับผลประโยชน์ ไม่เว้นแม้กระทั่งการโจมตีองค์กรทางศาสนา เรื่องเหล่านี้ หากไม่ใช้หลักโยนิโสมนสิการในการรับฟัง รับรู้เพื่อพิจารณาให้เห็นความเป็นจริง จุดอ่อนดังกล่าวนี้จะเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งและทำให้สังคมปั่นป่วนวุ่นวายไม่สิ้นสุด

ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยครั้งนี้เน้นหลักความเชื่อตามหลักกาลามสูตรเพื่อการประยุกต์ใช้กับสังคมไทยหลังนวยุค แท้จริงแล้ว เรื่องความเชื่อมีมาทุกยุคทุกสมัยและมีอยู่ในทุกสังคมทั้งสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออก หากมีผู้สนใจปรารภงานที่จะวิจัยเรื่องความเชื่อ ยังมีหัวข้อที่สามารถต่อยอดการวิจัยได้อีกมาก เช่น

1. หลักความเชื่อเรื่องวิญญาณในพุทธปรัชญากับความเชื่อของสังคมหลังนวยุค

2. หลักความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดใหม่ในพุทธปรัชญากับความเชื่อว่าตายแล้วสูญ
3. หลักความเชื่อเรื่องการเมืองการปกครองในสังคมไทยหลังนวยุคกับความเชื่อในพุทธปรัชญา
4. หลักความเชื่อเรื่องเศรษฐกิจในพุทธปรัชญากับบริโภคนิยมในสังคมไทยหลังนวยุค

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2546). ย้อนอ่านปรัชญายุคกลางของมนุษยชาติช่วงแสวงหาเครือข่าย. กรุงเทพมหานคร: ฐานบัณฑิต.
- พุทธทาสภิกขุ. (2520). ศีลธรรมกับมนุษยโลก. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). ปัญหาแห่งมนุษยภาพ. สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม (ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมักร บุรวาส. (2552). พุทธปรัชญา: มองพุทธศาสนาด้วยทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- สวัสดี โอนทัย. (2558). วิธีการสร้างความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารเซนต์จอห์น 18 (22) , 166-167.
- อนันตชัย จินดาวัฒน์. (2556). ประวัติศาสตร์โลก (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ยิปซีกรุ๊ป.
- อำนวย ยัสโยธา. (2547). กาลามสูตร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ห.จ.ก. ภาพพิมพ์.
- Eric Schmidt and Jared Cohen. (2557). The New Digital Age. ดิจิตอลเปลี่ยนโลก แปลโดย สุทธิวิชญ์ แสงดาชดา. กรุงเทพมหานคร: โพสต์บุ๊ก.